

SLOVENSKI UČITELJ.

Glasilo „Učiteljskega društva za slovenski Štajer.“

Izhaja 5. in 20. vsakega meseca na celi
poli in velja za celo leto 3 gld., za pol
leta 1 gld. 60 kr.

|| Za oznanila se plačuje od navadne ver-
stice, če se natisne enkrat, 10 kr., dvakrat
14 kr., trikrat 18 kr.

Dopise sprejema odbor „Učiteljskega društva za slovenski Štajer.“

Štev. 18. V Mariboru 20. septembra 1876. Letnik IV.

Učiteljska himna.

(Česki zložil J. Wünsche, poslovenil Vekoslav Raič; komponiral J. Pelz,
nadučitelj v Nenačoveh pri Beraun-u na Českem. *)

O Gospod, z dobrote Tvoje človek
pride na ta svet,
Tebi Silni, slavo poje on,
stvoritve Tvoje cvet.
Perva torej mu zadača bodi,
da spoznava Te,
K Tebi naj oči obrača, Tebi
toži slast gorje.

In učitelj med zemljami izvišeni
ima poklic,
Dela, truda se ne brani. Žar mu
sije z vedrih lic,
Ko pred sebo zre mladino
njo vodé v svetišče ved.
Dasi orje kar ledino, le
razvitku gladi sled.

Kar je sejal z roko silno zlahtno,
že razcveta se;
Sad rodi in zadostilno giblje
v persih se serce.
Kaj si hočeš še želeti?
ko se želja spolni mu — :
V miru, ljubavi živeti v
srečo, blagost narodu.

*) Dobiva se ta pesem z notami pri g. Škofleku na Vranskem
in pri g. Št. Kovačiču v Središču po 5 kr.

Zgodovinske čertice narodnih šol v Ljutomerškem okraju.

Dasi se je šola od nekdaj spoštovala in čislala pri vseh omikanih narodih, vendar se je narodni ali ljudski šoli še le v novejših časih pripoznala prava vrednost, katero ima po svojem dobrem namenu: izobraževati ves mladi narod brez ozira na stan starišev in brez ozira na prihodnji poklic otrok. Iz važnosti narodne šole pa izvira tudi zanimanje za njo. Zavoljo tega pa rad sliši vsak šolski prijatelj o tem pripovedovati, kako se je ta ali ona šola začela in kako razvijala. Radi tega misli pisatelj teh verstic, da bode vstregel starejšim in mlajšim prijateljem tukajšnjih šol, šolski mladini in starišem, ako podaja v kratkem toliko zgodovinskih čertic o šolah v tem okraju, kolikor jih je ravno nabrati mogel.

I. Čveterorazrednica (z dvema dekliskima razredoma) in I razred realke v Ljutomeru.

Kedaj je bila v Ljutomeru prva šola vstanovljena, o tem se ne ve nič zanesljivega; stara pisma, katera bi utegnila o prvi šoli v našem tergu poročati, ukončana so bila gotovo v večkratnih požarih, ki so bili v prejšnjih časih v Ljutomeru.

Znano pa je to, da je pod vladno slavne cesarice Marije Terezije, torej pred 100 leti, graščinska gosposka Braneška kupila sedanjo „staro šolo“ (h.-št. 100, pri cerkvi), in jo s potrebnim šolskim orodjem preskerbela. Kakor se glasé ustna poročila, bilo je v tem poslopji stanovanje za učitelja (školnika, ki je bil ob enem tudi orgljavaec in cerkvenik) in ena sama soba za učenje. Toda že v prvih časih hodilo je toliko otrok v šolo, da je bilo po drugih hišah iskati še ene sobe in najeti si „šolskega pomočnika“.

S početkom sedanjega stoletja narastlo je število šolo obiskajoče mladine tako zeló, da je bilo misliti šolski občini na prostornejše šolsko poslopje. Leta 1826. je že stalo novo šolsko poslopje“ (h.-št. 110) na cerkvenem tergu, ne daleč od stare šole. V tem novem poslopji pa ste bili le še dve učni sobi; a število šolo obiskajočih se je bilo tako pomnožilo, da je bilo treba leta 1844. 3. sobo v tem poslopji odpreti in novega učitelja preskerbeti si, dasiravno se je malo časa pred bila v tej farni občini še druga šola ustanovila, namreč enorazrednica v Cezanjevih.

Po osodopolnem l. 1848. pričelo se je po vsem Avstrijskem živahnejše življenje, osobito hrepenenje po večji omiki. Vsled tega tudi vedno večje pohajanje otrok v šolo. Po vsem spodnjem Štajerskem ste bili takrat le še dve edini glavni šoli, t. j. čveterorazrednici, namreč v Celji in Mariboru. Toda ti ste bili tako prenapolnjeni, da je slavna c. kr. namestnija popraševala še druge večje občine, med temi Ormuž, Središče, Ljutomer, ako hočejo ustanoviti glavne šole. Pervo imenovani občini ste to odbili, a

*) Iz „letnega poročila.“

poslednja je bila pripravljena, da s svojimi stroški razširi trivijalno šolo svojo v glavno šolo, in z odlokom od 3. dec. 1857 je slavna c. kr. namestnija v Gradci v to dovolila. Tekle so še potem radi stroškov obravnave med Ljutomersko občino in okrožno gosposko v Mariboru. Ko je naposled z odlokom od 14. januarja 1860 ravno omenjene gosposke došlo dovoljenje za odprtje 4. razreda tudi od slavnega naučnega ministerstva, bila je v jeseni istega leta odprta v Ljutomeru farna glavna šola, namesto trivijalne šole.

Pred in med obravnavo za 4. razred pogajala se je Ljutomerska občina z visoko c. kr. namestnijo v zadevi ustanovitve še enega razreda.

V Ljutomeru je živel namreč pred več nego 25. leti blag mož, velik dobrotnik našemu tergu in okolici. To je bil dr. Ivan Gottweiss, najemnik braneške graščine, prej gimnazijski profesor v Mariboru. Učeni človekoljub je posebno veliko storil za olepšanje Ljutomerskega terga. V svoji oporoki od 16. nov. 1848. l. (umerl je l. 1850.) postavil si je pa še posebni stalni spominek s tem, da je ustanovil v Ljutomeru bolnišnico in zapustil potreben denar (8000 gld. v srebru) za osnovanje meščanske šole. Pod imenom meščanske šole mislil je slavni ustanovitelj nekakov 4. razred prejšnjih glavnih šol, iz katerega so se bile pozneje nižje realke izcimile. 4. razred tukajšnje glavne šole bil se je pa že na drugi način osnoval, kakor smo ravno prej omenili; kajti obravnave med občino in c. kr. namestnijo za izveršitev ustanove dr. Gottweiss-a so jako dolgo tekale. Še le septembra l. 1860 je dalo sl. naučno ministerstvo dovoljenje, da se sme na podlagi ustanove za šolsko leto 1861—1862 odpreti meščanska šola (se ve da z enim samim razredom). Kakor bi bilo dan danes meščanske šole želeti, ko hrepeni ljudstvo bolj po večjem splošnem izobraževanju, kakoršnega more ravno meščanska šola bolj dajati, nego drago učenje v srednjih šolah; tako pa v tistih časih meščanska šola ni ugajala, i to zato ne, ker se je že 4. razreda mladina le radi tega posluževala, da je mogla v srednje šole pristopati.

Vsa občina si je torej želela imeti nižjo realko namesto meščanske šole. V ta namen se je obrnila 3. sept. 1862 na sl. ministerstvo, da bi se jej podelile takošne pravice, kakoršne ima 1. letnik nižjih realk, t. j. da bi se meščanska šola pretvorila v enorazredno nižjo realko s pravico javnosti. Občina se v svojej prošnji zavezuje za vsa potrebna sredstva pri realki skrbeti, in tudi 2. tečaj nižje realke odpreti, ako bi se za to potreba pokazala. Tudi to prošnjo je sl. ministerstvo z odlokom od 19. marca 1863 uslišalo, kar je c. kr. okrajni urad 3. avg. 1863 občinskemu predstojništvu naznanil. Enorazredna nižja realka Ljutomerska obstoji torej že 13 let.

Narodna 4razredna šola se toda do l. 1872 ni več razširjevala, dasi so bili posamezni razredi, posebno 1. in 2., prenapolnjeni s šolsko mladino; kajti vsled novih šolskih postav, pa

tudi vsled večje sprevidnosti in želje po omiki od strani ljudstva začela je skoro vsa za šolo ugodna mladina tudi hoditi v šolo.

Radi tega odperl se je s šolskim letom 1872—1873 1. dekliški razred, za kateri je bila postavljena učiteljica, ki je vse šolske deklice tudi v ženskih delih poučevala, kar ravno velevalo nove šolske postave. Velika množica šolskih otrok je zahtevala, da so se tudi deklice 2. razreda ločile od dečkov in ustanovil s š. letom 1873—74 še 2. dekliški razred ter v ta namen poučiteljica postavila. Po splošni želji krajnega in okrajnega šolskega sveta, da se tudi v zadnjih dveh višjih razredih loči mladina po spolu, dovolil je sl. deželni šolski svet že lani, da se sme imenovati v ta namen začasno še ena poučiteljica. Toda krajni šolski svet do sedaj lastnej svoje želji še ni mogel vstreči radi pomanjkanja potrebne učne sobe.

Vsaj so že sedanji razredi v treh različnih poslopih pospravljani. Že več let občutijo vsi učitelji, šolski prijatelji in previdnejši stariši živo potrebo po novem šolskem poslopi, v katerem bi imeli vsi razredi zadosta prostorov, in to zdravih prostorov, kar se pa o sedanjih žalibog ne more reči. Za nakup zemljišča, na kojem bi stala nova šola, pogaja se krajno šolsko svetovalstvo že nekaj časa, in upanje imamo, da se primeren prostor v kratkem kupi in da se tudi z zidanjem predolgo odlagalo ne bo.

Naj k sklepu teh kratkih črtic omenjam še nekaterih oseb, ki so na tej šoli delovale.

(Dalje prih.)

Tretji občni zbor „Učiteljskega društva za slovenski Štajer“.

(16. avgusta v ptujski čitalnici.)

(Dalje.)

K točki o prihodnjem društvenem delovanju spregovori g. Romih. On graja to, da se zbor nij sklical o šolskih počitnicah, in da se društveni organ „Slovenski Učitelj“ v politiko vtika in prinaša polemike. Govornik želi imeti v tem listu več učilnih poskusov.

Na to očitanje, posebno na poslednje odgovarjajo govorniku predsednik, g. Žinko, g. Jarc, g. Kryl, ki ga vsi v tem, da bi bil list političen, zavračajo rekoč, da je naloga temu listu, da zagovarja narodno stališče pri slovenskih šolah, in vse protinardno odbija. Dotični predlog g. Romih-a je propal z vsemi glasi.

Pri nadaljni točki se je sprejelo, da ima društvenina tudi v bodoče znašati 3 gld. 50 kr. Cena „Slovenskega Učitelja“ ostane tudi 3 gld.

Za prihodnji občni zbor predlaga g. Jarc Brežice, g. Možina pa Ljutomer. Ko še g. Žinko Jarcev predlog pod-

pira, je bil ta sprejet. Za društveni sedež za bodoče leto se je izvolil zopet Ljutomer, in za predsednika g. Lapajne.

Predno so se volili odborniki, želeli so nekteri udje (Kryl, Kovačič) da bi odborniki ne bili raztrošeni po vsem slovenskem Štajerju, ampak tako razdeljeni, da bi bili nekateri blizu Ljutomera, a zopet drugi blizu Celja. V tem smislu se je tudi volilo. Izvoljeni so bili gg. Kryl in Klanjšček (iz Ljutomera), Kovačič, Žinko in Šrenkelj (iz Središča), Štuhec (s Huma), Repič (od sv. Miklavža), Jarc (od sv. Jurja na juž. železnici), Kregar (iz Celja), Brezovnik (iz Vojnika), Škoflek (iz Vranskega), Kunstič, (iz Sevnice), Jamšek (iz Rajhenburga) in Poljanec (iz Brežic).

Pri posameznih predlogih je nasvetoval g. Žinko, da bi se „Slovenski Učitelj“ bolj podpiral. G. Kryl je predlagal, da bi društvo izdalo v prihodnjem letu kratko zemljepisje za ljudske šole. Poslednji predlog se je izročil novemu odboru.

K sklepu se zahvali predsednik Ptujski čitalnici, da je prepustila svojo dvorano društvu za zborovanje, na kar navzoči čitalniški odbornik, č. g. Terstenjak nazoče učitelje s krepko besedo pozdravi.

Drugi dan je imelo 9 navzočih odbornikov sejo, pri kateri se je volil za podpredsednika g. Kryl, za blagajnika g. Kovačič, za tajnika g. Klanjšček.

V Ljutomeru 1. septembra 1876.

J. Lapajne.

Anton Klanjšček.

Občna zgodovina

za višje razrede narodnih in meščanskih šol.

V nemškem jeziku spisal prof. dr. Netoliczka. Poslovenil Ivan Lapajne.

Srednji vek.

IV. Od križanskih vojsk do odkritja Amerike.

(Dalje.)

§ 23. Ivan Hus in husitska vojska.

Ivan Hus je bil l. 1373. v Husincih na Českem rojen. Bil je sin ubogih staršev, toda velikih dušnih zmožnosti. Od ondotnih graščakov je dobil potrební denar, da je mogel na praški univerzi študirati. Posvetil se je duhovskemu stanu, v katerem so ga kot učitelja in duhovnika kmalu visoko spoštovali. Pridigoval je z veliko odkritoserčnostjo zoper napačnosti in pokvarjenosti, ki so bile pod vladó Venceslava, pa tudi za zboljšanja cerkvena je govoril. Kmalu pa je razglaševal taka načela, da so mu krivo-verstvo očitali. Pod cesarjem Sigmundom, ki je vladal deset let za Venceslavom, bil je cerkveni zbor v Kostnici ob Bodenskem jezeru; k temu je bil tudi Hus povabljen, da naj se zago-

varja zavoljo svojih nauk. Bil je trikrat zaslišan, toda ostal je pri svojih načelih; zato so ga po tačasnih postavah krivo-versta obdolžili in obsodili na smert ter sežgali na gromadi l. 1415., 14. julija. Ista osoda je zadela njegovega prijatelja Hironima.

Smert teh dveh mož je Čehe jako razkačila. Husovi priverženci so se imenovali Husiti. Na čelu jim je bil Nikola iz Husinee.

V obhajanju s čašo (kelhom) so se največ od drugih kristjanov odločevali. Pri slovesnih obhodih se je pred njimi čaša nosila. Pri neki taki procesiji v Pragi je bil husitski duhovnik s kamnom zadet in to iz okna mestne hiše. To je bilo dalo povod hudim vojskam. Razdraženo ljudstvo je napadlo mestno hišo in trinajst mestnih svetovalcev skozi okna verglo.

Vitez Ivan Žižka je bil načelnik Husitov. V vojski s Poljaki je bil izgubil eno oko; bil je mož terdne volje in nevpogljiv, pa tudi duhovit. Pod njegovim vodstvom so se Husiti hrabro branili državni vojski, razruševali gradove in samostane, preganjali katolike in umorili one duhovnike, ki so se branili vernike s čašo obhajati.

Čeravno je bil Žižka pri neki priliki tudi drugo oko izgubil, vendar je še s svojimi trumami vso Moravsko in Česko prehodil. Pa nagloma je umrl na kugi.

Po Žižkovi smrti sta prevzela vodstvo Husitov Prokop Veliki in Prokop Mali. Podvzela sta več vojin v sosedne dežele. Mesta so razdevali in ropali. Nemška vojska jih ni mogla ukrotiti, zbežala je vsikdar, kedar so se Husiti prikazali.

Da bi tem kervavim bojim konec storil, začel se je cesar Sigmund resno z njimi pogajati, kajti vsa opustošena Česka je želela miru in sami Husiti si niso bili več edini. Baselski koncil (cerkveni zbor, l. 1431—1438) se je z zmerno stranko pogodil v štirih točkah. Husitom je bilo dovoljeno, s čašo obhajati; bili so tudi v cerkev zopet sprejeti. Prenapeti del Husitov pa se ni hotel sprijazniti, ti so bili pa potem popolnem pobiti. Sigmund je bil potem pripoznan za českega kralja. Nesrečna husitska vojska je trajala celih 14 let.

§ 24. Devica Orleanska.

Po smrti vladajoče rodovine Kapetingerjev na Francoskem (1328), zasedla je francoski prestol rodovina Valois (Valoa). Angleški kralj Edvard III. je pa mislil, da ima do francoskega prestola več pravic, nego Filip Valois, in tako se je pričela stoletna vojska med Francozi in Angleži.

Angleži so na Francoskem jako zmagovali. Največje pri-dobitve so jim pripadala pod vladu francoskega kralja Karla VII. (1422). Že je bil on severni del, celó Pariz, izgubil. Francoska neodvisnost je bila skoraj šla že po vodi, kajti že skoraj zadnja

podpora Francozov, mesto Orleans je bilo od Angležev oblegovano. Pa jako nenavadni dogodek je Francoze rešil.

V vasi Dom Remi, v francoski Lotaringiji, je živel prosta kmetska deklica, z imenom Ivana d'Arc (Dark). Sramota in nesreča, ki ste doleteli domovino in kralja, je vplivala znatno na to devico. Nič ni bolj želela, kakor to, da bi kralja rešela, za kar je Boga prosila. V svoji veliki domišljiji je videla v sajnih nebeške prikazni in mislila je, da jo je Bog za rešiteljico Francoske odločil.

Stopila je v svoji nenaravni navdušenosti pred kralja in mu obljubila, sovražnike od Orleansa pripoditi in kralja v Rheims (Rem) na kronanje dovesti.

Kralj, ki sicer nobene rešitve več vedel ni, je čudé se Jovani sprejel njeno ponudbo. Vitežko oblečena, deržeča v eni roki belo zastavo, v drugi meč, korakala je devica pred francoskimi trumami, ki so mislile, da so pod njeno zastavo nepremagljive. Prisilila je res Angleže, da so odstopili od obleganja Orleansa — zato se Jovana tudi imenuje devica Orleanska — oslobodila tudi druge kraje od Angležev in peljala kralja Karla VII, kakor je bila obljubila, v Rheims, kjer je bil kronan. Hotela je potem domu se vrniti, rekoč da je po božji volji dano jej nalogo že spolnila. Kralj je pa prosil, naj ostane še pri vojski, dokler ni zadnji sovražnik iz dežele pregnan. Nehoté in nevoljna je ostala. Toda pri napadu iz nekega mesta na oblegajoče Angleže prišla je junaška deklica sovražnikom v roke, ki so ž njo gerdo ravnali in je naposled kot čarovnico na smert obsodili in sežgali. Toda smert „device Orleanske“ ni več branila Francozom, da ne bi še dalje zmagovali, kajti Angleži so morali vso Francozko zapustiti, razen mesta Calais (Kalé). Vojska je končala brez pravega sklepa miru, kajti na Angleškem je bil nastal boj med „belo in rudečo rožo“, t. j. za prestol angležki so se pričkali hiše York in Lancaster.

§ 25. Carigrad premagan po Turkih.

Začetkom 15. stoletja je bilo gerško cesarstvo jako oslabele. Notranje vojske, cerkveni prepiri in nezmožni cesarji, to so bili vzroki, da so Osmeni ali Turki naprej v gerško cesarstvo derli.

To ljudstvo je imelo prvotno svoje sedeže ob kaspiškem morji, podverglo si je pa v 14. stoletju pod vodstvom Osmana severo-zahodni del Male Azije. Njegov naslednik si je dal naslov sultan ali padiša, in osnoval si je iz mladeničev premaganih narodov tako imenovane Janičare, ki so bili njegova osebna straža. V Mali Aziji so se Turki vedno bolj in bolj razširjevali, in kmalu celó v Evropo silili. Bali so se takrat posebno Bajezida, ki so ga po hitrosti njegovih zmag tudi „blisk“ imenovali. Že ta bi bil Carigrad skoraj dobil, ako bi se ne bil

moral v Malo Azijo poverniti, kjer se je bojeval zoper došle Mongole. A ti so bili Bajezida pod vodstvom Timurja pobili. Toda po njegovi smerti opomogli so se Turki zopet dobro in Mohamed II. je začel z vojsko 250.000 mož Carigrad oblegati, ki se je le z 10.000 možmi branil. Naskoki na mesto so se od Turkov pogostoma ponavljali, pa zastoj. 53 dni je trajalo oblegovanje, a naposled so divji sovražniki vendar le priderli v mesto, kjer je bilo strašno morenje. Cesar Konstantin sam je padel v boju in junaško umrl. Kri je po mestu v boju z Turki kar curkoma tekla; kar je ostalo kristjanov, bili so sužnji Turkov. Tako je končalo vshodno-rimsko cesarstvo leta 1453. Polumesec je bil postavljen tam, kjer je pred bil križ zasajen; Carigrad se je imenoval Istambul in bil glavno mesto turške države.

§ 26. Iznajdbe v 14. in 15. stoletji.

Najvažnejše iznajdbe in odkritja so bila v 14. in 15. stoletju. Take so iznajdbe: smodnika, kompasa, knjigo-tiskarstva in ur.

Po navadni pripovedki je sredi 14. stoletja smodnik iznašel franciskau Bertold Schwarz v Freiburgu na Badenskem. Pri svojih kemičnih poskusih je mešal zdrobljeno žveplo, saliter in oglje v nekem možnarji. Ta zmes se mu je po neki iskrici vnela, da je nastal tak pok, ki je nek kamen visoko v strop zagnal. Na ta način so začeli delati smodnik, kateri je zažgan kamen iz cevi daleč gnal. Pozneje so rabili namesto kamenja železne kroglice, in začeli so tudi velike cevi, tope ali kanone delati. Male cevi so puške ali flinte, ki so se začele tudi v vojski rabiti. S to iznajdbo se je prejšnje vojskovanje vse predrugačilo.

Jako važna iznajdba je kompas. To je na tenki iglici postavljena, prosta se gibajoča magnetna igla, shranjena v taki škatljici. Magnetna igla je obrnjena vedno proti severju. Zato je mornarjem jako koristna, ker jim vedno gotovo stran kaže. Pred to iznajdbo se niso upali v veliko odperto morje, veslali so le poleg bregov. Kdo je kompas iznajdel, ni na tanko znano. Prepisujejo nekateri Flaviju Gioji, drugi pa nekemu Giri. To je pa gotovo, da so bile te reči smodnik in kompas, Kitajcem še pred znane.

Največje nasledke pa je imela iznajdba knjigo-tiskarstva. Popred so bile samo pisane knjige, katere so menihi po kloštrih pisali. Še dandanes se nahajajo po knjižnicah take prav lepo pisane knjige. Posebno začetne čerke so bile kaj lepo in umetno izpeljane. Take bukve so pa tudi prav drage bile. Po šolah se niso rabile, nauk je bil torej samo ustno razlaganje učiteljevo.

Najprvo so prišli na to misel, da so podobe svetnikov v

lesene plošče rezali, te plošče z barvo namazali in potem podobne na papir ali pergamen pritiskali. Pozneje so tudi imena svetnikov in celó cele stavke iz svetega pisma v plošče vrezovali. Treba je bilo imeti torej toliko plošč, kolikor strani je knjiga obsegala, a po odtisku so bile plošče brez vrednosti. Nemškemu plemenitniku Gänzfleisch, (navadno imenovan Janez Guttenberg) je prišlo na misel posamezne čerke v lesene palčice vrezovati; složevati jih v besede in verste, počerniti jih in potem ponatisniti. Po natisu so se palčice razdajale in zopet rabile. Delale so se take palčice s čerkami iz lesa, pozneje iz kovin. Guttenberg, rojen l. 1401 v Majncu, je pozneje začel v zvezi s Fustom in Schöfferjem tudi knjige tiskati. Perva knjiga je bila latinsko sveto pismo (1456). Guttenberg je umrl leta 1468.

Perve ure s kolesci so bile znane okoli l. 1000. Popred so bile solnčne ure. Ure, ki bijejo, so bile v 14. stoletju iznajdene. Žepne ure pa l. 1500. (Dalje prih.)

Aleksander veliki.

Zgodovinska slika, spisal Dr. J. Lukas. — Metodično obdelal
Tone Brezovnik.

(Dalje).

Učitelj pripoveduje sledeče: „Aleksander se je rodil . . . storile so velik napredek.“

Katerega leta bil je Aleksander rojen? Aleksander bil je leta 356 pr. Kr. rojen, ter je velike zmožnosti imel. Ker je oče vedel, da bo Aleksander njegov naslednik, hotel je njegove zmožnosti najboljše razviti. Preskerbel mu je izverstnega učitelja. Kdo je bil njegov učitelj? Njegov učitelj bil je najslavnejši učenjak Aristotel. S katerimi besedami je Filip Aristotela za učitelja pozval? Pisal mu je: „Vedi, vreden.“ Kako je Aristotel svojo nalogo rešil? Posvetil se je povsem tej službi, in z najboljšimi uspehi, kajti nikdar nij boljši učitelj boljšega učenca imel. Kaj je pri Aleksandru osobito njegovo veliko marljivost obudilo? Njegovo veliko častiljubje gnalo ga je na delo. Povejte mi izgled njegovega velikega slavohlepya. Še očeta je za zmage zavidal; kedarkoli so mu o novih očetovih zmagah poročali, se je jokal ter tožil: „Moj oče si bo ves svet osvojil, a meni ne boče ostalo ničesar, kar bi si mogel sam pribojevati.“ Kdo ve povedati kak izgled, iz kojega se njegova velika marljivost razvidi? Homerjeve pesni deval je po noči pod zglavje. Kaj ga je posebno v knjigi zanimalo? Pevanje o Ahileju. Tudi on je hotel tak junak postati. Kaj svedoči, da je Aleksander vede častil in ljubil? Da je pozneje kot kralj svojega nekdanjega učitelja, pri njegovih študijah pridno podpiral.

Učitelj pripoveduje dalje: „Nekdaj so ponudili veselja jok.“

Slišali smo popred, da je Aleksander tak junak postati želel, kot Abilej; za kaj je moral zatoraj skrbeti? Moral je za telesno moč in gibčnost skrbeti. Tudi to je dosegel. Povedite mi dokaz k temu! Nekdaj ponudili so veselja jok. Ktere lastnosti kaže nam ta prigodba? Aleksandrovo pogumnost in previdnost.

O čem smo dosedaj govorili? 1) O Aleksandrovi mladosti in odgoji. (Se napiše.)

To hočemo na kratko ponoviti. Čegav sin je bil Aleksander? Aleksander bil je sin makedonskega kralja Filipa. Kdaj se je Aleksander rodil? Rojen bil je leta 356 pr. Kr. Zakaj je Aleksander tako slaven postal? Imel je izverstne zmožnosti, bil je jako ukaželj in marljiv, ter je gerškega modrijana Aristotela za učitelja dobil. Kako je ta svojo zdačo rešil? Ta ga je jako vestno podučeval. Kaj je Aleksandrovo marljivost še bolj povspeševalo? Mladi princ bil je jako slavohlepen. V čem se je Aleksander še odlikoval? Aleksander se je tudi po svoji pogumnosti in gibčnosti odlikoval. Vse to z razper-timi črkami tiskano eden ali več učencev skupaj (im Zusammenhang) pove.

Učitelj pripoveduje dalje: „V osemnajstem letu svojega kralja.“

V kterej starosti se je Aleksander prvokrat bojeval? Aleksander bil je komaj osemnajst let star, ko se je v bitvi pri Karoneji vojskoval, kjer je zmago odločil. Kaj je njegov oče rekel? Oče je rekel: „Moj sin itd.“ (Te besede naj se natančno zapomne.) Kako star je bil Aleksander, ko je kralj postal? Aleksander bil je 20 let star, ko je na prestol prišel. Kaj je bila njegova prva skerb? Njegova prva skerb bila je, perzijansko kraljevstvo ugonobiti. Kaj je moral Aleksander še popred storiti? Moral se je še neke narode, ki so se spuntali, podvreči. Kaj je Aleksander počel, ko je punte ukrotil? Šel je vojsko nad perzijanskega kralja. Ktero leto je to vojsko začel? To vojsko začel je leta 334. Kje se je v Azijo prepeljal? Pri Sestu preplul je Helespont, ter se je na trojansko bojišče podal. Kje je bila prva bitka? Prva bitka bila je na Graniku 334 l. pr. Kr. Kaj se zgodi v bitki? Ko se je Aleksander necega Perzijana branil, zavihtil je uže drugi meč nad njem, da bi ga bil usmertil. Kdo je Aleksandru življenje rešil? Klit, (nek) Makedonec, priskoči in napadniku roko odseka.

Pripoveduje se dalje: „Vsled te zmage mesto končalo.“

Kak nasledek je imela bitka na Graniku? Aleksander je vladar Male-Azije postal. Kam je po tej bitki prišel? V Gor-

dijon. Kaj je bilo v Gordiju? Stari vojaški voz z umetno zavozlanim vozlom, o kojem se je reklo, da kdor ga razvozla, bo vladar cele Azije. Kako je Aleksander ta pogoj rešil? Aleksander je ta gordiški voz s sabljo pre sekal. Kaj se je Aleksandru v Tarsu pripetilo? Aleksander je v Tarsu nevarno zbolel; ko pa je spet ozdravel, šel je dalje brez ovir proti jugu. Kje je bila druga bitka? Druga bitka bila je pri Issu. Kedaj? 333. Zakaj je za Aleksandra tukaj nevarno bilo. Sovražnik imel je veliko večjo vojsko in perzijanski kralj Darij Kodoman ji je zapovedoval. Kako se je bitka končala? Aleksander je zmagal, vjel družino kraljevo, s ko jo pa je jako blago in častno ravnal. (Vidite otroci, to je dokaz njegove omike, kajti v tedanjih časih ravnalo se je z ujetniki čisto drugače.)

Na katero stran se je Aleksander po tej bitki obrnil? Aleksander šel je proti jugu in povsod so se mu prostovoljno podvergli. Kje se je Aleksander dalj časa muditi moral? Aleksander moral je mesto Tir, koje edino se mu nij hotelo podvreči, oblegovati. To pa nikakor nij bilo lahko, kajti mesto, z močnim obzidjem obdano, stalo je na otoku. Celih sedem mesecev moral ga je oblegati. Ko se mu posreči mesto dobiti, razdjal ga je, prebivalce pa je deloma pomoril, deloma kot sužnje prodal. Feniško trgovstvo se je s tem končalo. (Dalje prih.)

Dopisi.

Iz Ptuja. (Okrajna učiteljska konferenca.) Nadaljevaje zadnje poročilo o tej skupščini ne mislimo obširno pripovedovati o tem, kaj in kako so posamezni govorniki govorili, kaj predlagali, kako so bili njih predlogi sprejeti itd. Tako pripovedovanje vzelo bi preveč prostora; zato bomo kar mogoče na kratko posameznih prašanj omenjali. —

O 1. vprašanji, „o splošnem poduku“ govoril je g. Rauschl v nemškem jeziku nekatere prav jedernate besede, med katerimi je več zdravih pedagoških načel navedel. Med obilim dobrim zrnjem je bilo seveda tudi nekaj plev, n. pr. to, da naj bi se učitelj v ljudski šoli na prihodnji poklic vsakega posameznega učenca oziral. K sklepu svojega referata je predlagal več resolucij, med temi tudi to, da bi se volil odbor, kateri bi pripravljaj gradivo za boljše slovenske čitanke. (Poslednji dan konference volili so se v ta odbor: Rauschl, Robič, Kovačič, Erženjak, Škrabelj, Kocmut, Lapajne; poslednjega so izvolili za načelnika temu odboru.)

O drugem pitanji „o šolski disciplini“ je govoril (nemški) gospod Kocmut. Temeljiti in obširni govor, nekoliko olepšan na tak način, kakor je to po časnikih navada, bil je z veliko pohvalo sprejet. Najvažnejši predlog g. referenta je bil ta, da bi se izdelala ustrahovalna pravila po izgledu ljutomerskih. O tem predlogu se je dolgo in obširno (po nepotrebnem) debatiralo, ker se niso mogli učitelji zediniti, ali naj bi se taka pravila dala učencem ali učiteljem v roko. Naposled se je poslednje sprejelo s tem dostavkom, naj bodo „ljutomerska pravila“ učiteljem v izgled.

O 3. vprašanju, t. j. „o risanju in geometriji“ poročal je g. Lapajne. Po njegovem predlogu sprejelo se je, da se po enorazrednicah in v nižjih razredih večrazrednic risanje in geometrijsko oblikoslovje skupno podučuje; v višjih razredih večrazrednic odločijo naj se risanju in geometriji posebne ure. Kedar se risa, naj se temu predmetu, kjer je le mogoče, ne pretergoma 2 uri določite, zlasti v višjih razredih. Za geometrijo ste bili kot pomožni knjigi za učitelja sprijeti: Slovenska geometrija Lapajnetova in nemška „geometrische Formenlehre“ od dr. Močnika. Za risanje pa so je „der kleine Zeichner“ od Tretau-a najbolje priporočal. Za učence pa so bile s splošnim odobrenjem nasvetovane „Fekl-nove risanke“, ki prekosijo vse dosedaj izdane risanke. Kot dodatek temu slovenskemu govoru bil je nemški učilni poskus g. Ferka z učenci ptujske šole.

O zadržkih o rednemu šolskemu obiskovanju je zelo obširno govoril in z veliko navdušenostjo razlagal svoj marljivo izdelani referat g. Možina. Obilo njegovih predlogov navajati pač ne moremo; sicer je ta predmet bil že stokrat pretresovan.

O nadaljnem učiteljskem izobraževanju je v lepi in jako razumljivi slovenščini govorila gospodična Ekl. Njen govor je priobčen v zadnjem „Uč.“ — Pri tej točki je priporočal Lapajne, naj bi se učitelji čistega književnega jezika v šoli posluževali.

O „spisji“ je govoril g. Erzenjak (nemški). Njegov lep govor je bil zelo podučljiv — za učitelje na nemških šolah; kajti razlagal je le nemško spisje in priporočeval nemške knjige učiteljem, da bi se po njih izobraževali. Pri tej priliki je Rauschl priporočal graški „Volksbildungverein“ in njegov organ „Dorfbote“, češ, da je to društvo šolam že veliko knjig (nemških) podarilo. Lapajne pa je na to priporočal „Narodno šolo“ v Ljubljani, katero daje šolam tako blago, kakoršno je slovenski deci prebavljivo. Tudi pri tej točki je bil nemški učilni poskus g. Ferka z učenci ptujske nemške šole. (Ti nemški poskusi so imeli le malo praktične vrednosti za navzoče učitelje, ki le na slovenskih šolah učē.) G. Kranjc je bil v telovadnici pokazal, kako je svoje učence v telovadbi izuril, kar se mora res pohvalno imenovati. Ali naj slovenski učitelj slovensko deco tudi nemški komandira? O „gospodinjstvu v zvezi z ženskimi deli“ je govorila (nemški) prav izverstno gospdēna. Schulz iz Ptujā. O fiziki in kemiji je govoril (naipervo nemški, a pozneje tudi slovenski) in razkazoval g. Romih.

Kratek, a jedernat slovenski govor o ponavljevanju je imel g. Žihher. Njegovo priporočevanje: „repetitio est mater studiorum“ je bilo z živo pohvalo sprejeto.

Prav razumljiv in dobro prebavljiv govor (nemški) je imel g. Škrabelj; razlagal je namreč, katera učila si more učitelj z malimi stroški sam preskerbeti. Prav po domače je g. Kryl v slovenskem jeziku priporočal kakošne inteliktvelne in moralčne lastnosti naj ima učitelj. (Njegov govor hočemo priobčiti pri priliki v „Slov. učitelju“. Ur.) G. Robič (nemški govoreč) je prav dobro razlagal, kako naj učitelj realije na podlagi čitank razlaga. — Drugi dan konference ogledali so si bili učitelji dobro urejeni „otroški vert“ in „kmetijsko poskušališče ter šolski ograd“.

Na koncu konference stavili so se tudi nekateri samostalni predlogi, kateri pa niso tako jako važni. Naposled so se polagali računi o okrajnih učiteljskih bukvarnicah in volili udje v stalne odbore in v bukvarnično komisije — Konferenca se je 18. avg. sklenila z gromovitimi „živio“ klici na presvitlega cesarja.

V lepem redu se je ta skoro tridnevna konferenca končala. — „Preveč hrane se nam je naekrat ponujalo“ — tako se je govorilo po minulem zborovanju. Tudi mi velimo to. — „Mass halten“ je imeniten izrek, kateri se je bil čisto pozabil pri tej skupščini.

Iz Ljutomera. Šolsko leto smo pri nas letos tako-le končali: 13. sept. popoldne smo imeli šolsko veselico. Pri tej priliki so otroci deklamovali, peli in otroško gledališčno igro „Stari vojak in njegova rejenka“ predstavljali. Naposled je imel deček slovenski slavnostni govor, a deklica pa nemški govor, primeren svečanostnemu dnevu. Nekaj malo pekarije se je na vso zadnje med deco razdelilo. Pri tej veselici je bilo več starišev in šolskih prijateljev navzočih.

Drugi dan, 14. t. m. je bil pravi sklep šole. Ob 8. uri je bila slovesna maša. Po maši podali so se učitelji v posamezne razrede, kjer so se po primernem nagovoru razdelila šolska naznanila in tiskana šolska poročila.

Slovstvo.

(Letno poročilo narodnih šol v ljutomerskem okraju) ima na čelu spis „Zgodovinske čertice narodnih šol v ljutomerskem okraju“, obsega šolska naznanila (učiteljstvo, šolski dnevnik, dobrotnike) in razredbo šolskih otrok. Šolo obiskajoče mladine je bilo v Ljutomeru 566, pri sv. Križu 285, pri Mali nedelji 151, v Cezanjevcih 121 in v Verzeji 91 — skupaj 1214. To poročilo svedoči, da je stoga in porazumljenje med učiteljstvom tega okraja, ki so spravili na dan skupno šolsko poročilo, obsegajoče 24 strani, ki stane 50 gld., za kar pa nobeden šolski fond nič dal ni, ampak vse se je pri dobrotnikih nabralo.

(„Slovenski učiteljski koledar.“) Kakor smo že zadnjič omenili, dobiva se naš koledar po 60 kr. (v platno vezan, z zlatim obrezom in žepom), po 50 kr. (samo v platno vezan) in po 40 kr. (v papir vezan). Nekaj iztisov smo dali pa samo brošurati in ti se dobé po 30 kr. Dobiti morejo gg. učitelji pa tudi sam „imenik šol in učiteljev“, (brez koledarja) in sicer po 20 kr. Toda tudi s samim „koledarjem“ (brez imenika) moremo postreči za 15 novčičev.*)

Odbor „Učiteljskega društva za slovenski Štajer.**)

(„Kazala za določanje telesnine) okroglega, obtesanega in rezanega lesa, ter oglarskih kop v metrični meri.“ — Tako je naslov novi obširni knjigi, ki obsega veliko tabel za omenjene račune. Izdalo je to

*) Že prijeti „koledarji“ se morejo zamenjati z drugimi.

**) Dobiva s tudi pri Giontiniju v Ljubljani in Duboisu v Ljutomeru.

knjigo v nemškem in slovenskem jeziku koroško gozdarsko društvo. (Poslovenil jo je menda g. Ferjančič, uradnik pri Hütterbergerškem društvu v Celovcu). Ta knjiga je prekoristna za trgovce z lesom, gozdarje in druge.

Šolske novice in drobtine.

(„Učiteljsko društvo za slovenski Štajer“) je dobilo od k. kr. okrajnega glavarstva v Ljutomeru koncesijo, da sme šolske knjige na drobno prodajati.

(„Učiteljsko zborovanje v Ljubljani.“) 28. septembra, v četrtek zborovalo bode v Ljubljani, pri Virantu: „Slovensko učiteljsko društvo“, „Narodna šola“ in „Vdovsko učiteljsko društvo“. Pričakovati je obilo udeležnikov.

(Pri obnem zboru „štajerske učiteljske zveze“ v Celji) bode mej drugim govoril tudi g. Lapajne o povzdigi slovenske šolske literature.

(Iz Materije.) Dne 6. septembra zaključili smo tukaj učilno do novembra z izpitom, kojega je pohodilo mnogo povabljenega naroda. Kras je sicer kamenit, toda rajši ga ipak gleda naš učitelj nego li zeleno Štirsko z železarji! Talenti so se tu boljši pokazali, nego li so na Štirnem v Ljutomeru.

(Nehvaležni svet.) Na Hervatskem je bil letos vpokojen 83 let star učitelj, ki je služil 59 let. Dali so mu pa — 200 gld. pokojnine. „Kogar so bogovi čertili . . .“

(V zadevi šolskih počitnic) med letom na ljudskih šolah je štajerski deželni šolski svet z odlokom od 3. avgusta 1876 naredbo od 14. septembra 1870 v sledečem premenil: Prosti dan naj bode 18. avgusta (rojstni dan cesarja), če so pa takrat počitnice, naj bode 4. oktobra (cesarjev god); v teh dnevih se pa mora mladino skupno božje službe udeležiti. — Prosti dan naj bode en pomladanski dan; prosta naj je tudi sabota pred binkoštimi. Zadnja pustna dneva pa mora šola biti. — V tednu naj bode četrtek prost, ali pa v saboto in sredo popoldne. — Spoved in obhajilo naj bosta ob prostih dnevih. — Križev teden in ob Markovem naj bode po procesijah šola. — (Ako pa nič otrok v šolo ne pride? Ur.) Ako je ob sejnih prosto, mora pa biti ob prostih dnevih šola. — Na šolah s poldnevni podukom naj se po mogočnosti tudi ob sejnih šola ima. — Učitelji — orgljavae ne smejo radi orgljanja šole zane-marjati. — To so bistvene točke nove naredbe.

(Poslano.) Svojim prijateljem in znancem naznanjam, da bivar od 15. septembra do 25. oktobra v Ljubljani (Stari terg 133), kamor naj se mi listi napotiti izvolijo.

Ivan Lapajne.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem: Učiteljska služba v Laporji (1razr.) s 550 in stan.; učiteljska služba s 600 in stan. in podučiteljska služba s 490 (370) in stan. v Makoljah (3razr.); podučiteljska služba v Poličanah (2razr.) s 510 (400) in stan.; podučiteljska služba v Studencu (2razr.) s 440 (330) in stan.; podučiteljska služba v Gorenji Polskavi (2razr.) s 440 (330) in stan.; vse v okraju Slovenske Bistrice do 30. sept. na kr. š. svet.

Na Kranjskem: Učiteljska služba v Kopanji (v ljubljanski okolici, 1razr.) s 400 gld. in s an. do 10. oktobra na kr. š. svet.

Premembe pri učiteljstvu po Slovenskem.

Na Štajerskem: G. Peter Končnik, okr. šolski nadzornik v Celji, imenovan je glavni učitelj na graškem ženskem učiteljsišči.

Na Kranjskem: G. Ivan Rihteršič (iz Kopanji), učitelj v Dobravi, g. Anton Berčič (iz Nadanjega sela), zač. učitelj na Igu. G. J. Ukmar učitelj v Goričah, g. Juvanee, učitelj v Logaten.

Na Koroškem: G. Jože Kovač (p. uč. kandidat), začasni učitelj v Ukvicah.

Štev. 277.

Učiteljski službi

na novo osnovanih enorazrednih ljudskih šolah pri sv. Antonu na Pohorji in v Pernicah z dohodki III. razreda in prostim stanovanjem se razpisujete.

Prosilci, zmožni nemškega in slovenskega jezika v govoru in pisavi, imajo svoje dostojne dokumentirane prošnje potem predstavljene okrajne šolske gosposke najdalje do 1. oktobra t. l. oposlati dotičnemu krajnemu šolskemu svetu.

Okrajni šolski svet v Marenbergu,
dné 16. avgusta 1876.

2—3

Pervosednik: Strobach.

Pri

Karol Gerold-ovem sinu

na Dunaji (Barbaragasse 2)

in pri vseh bukvarjih dobiva se poslovenjena
Decker-jeva

FIZIKA IN KEMIJA.

Cena 70 kr.

Namenjena je ljudskim in meščanskim šolam, priporočuje se učiteljem in učencem. V nemškem originalu, ki je že 5. natis doživel, odobrena je od slavne vlade že davno, a tudi odobrenja slovenskega prevoda se v kratkem pričakuje.

1—3

Nadučiteljska služba

na ljudskejši šoli v Ponkvi se služnino 550 fl. priklado 50 fl. in prostim stanovanjem se razpisuje do 25. septembra 1876.

Prositelji imajo svoje prošnje do 25 septembra 1876 vpslati krajnemu šolskemu svetu na Ponkvi (Ponigl).

Okrajni šolski svet Šmarski 8. avgusta 1876.

Prvosednik: **Maas** l. r.

V Pragi v založbi **Felkl**-na in **sina** (Celetna ulica, č. 30) so izišle po priporočilu „Učiteljskega društva za slovenski Štajer“:

10—12

Nove risanke

s slovenskimi napisi in s prav dobrim, debelim papirjem.

Perva, druga in tretja risanka so pikčaste, **četvrtá** ima čisti papir. V 1. risanki so pike 1 cm., v 2.—2 cm., v 3.—4 cm. narazen.

100 kosov velja 4 gld. 50 kr.; posamezni sešitki (s 6 listi) so po 6 kr.

Za **slovenske** šole jih ima pa v zalogi

Janez Giontini in **Fr. Dubois**
v Ljubljani, v Ljutomeru.

Zlasti opozorujemo slavne okrajne šolske svete, p. n. gospode šolske ravnatelje in učitelje na naše, izverstne po najnovejših zemljepisnih znanostih uredjene zemeljske krogle (globe), luno- in planetostroje najnižjih cen v **slovenskem**, **hervatskem** in **serbskem** jeziku. Visoko naučno ministerstvo jih je o svojem času kot edino za šolo pripravne priporočilo.

 Vzori (obrazci) se na zahtevanje zastonj in franko pošiljajo.

Felkl in sina

tergovina s papirjem v Pragi.

Lastništvo „Učiteljsko društvo za slov. Štajer.“

Za uredn. odgovoren Drag. Lorenc. — J. M. Pajk-ova tiskarna v Mariboru.